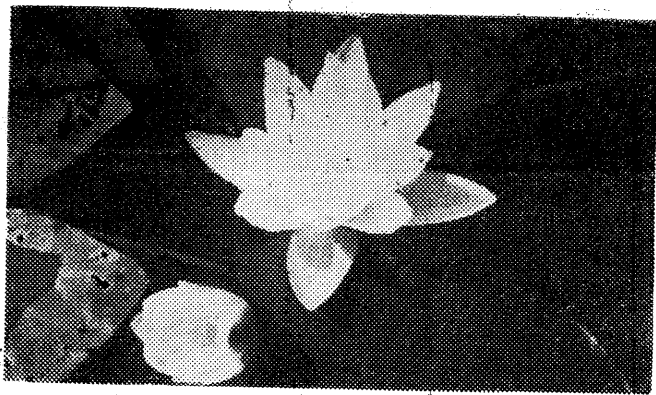

NŽIO

LEDAKALNIO

LEIDŽIA LTSR NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA

Leidžiamas nuo 1984 m.

1987 m. kovo mėn.

Tirpsta pernykštis sniegas

Kovo pradžia — jau kalendorinis pavasaris. Dar daug sniego, ir šaltukas neatlyžta, bet kaip paigėjo diena! Ir suskambo žylių balsai, peržiem negirdėti. Jos labai anksti pajunta neišvengiamą žiemos galą ir, džiaugdamosios kiekvienu šiltesniu saulės spinduliu, energingai cinkuoja pavasarinę giesmelę. Kad ir kokios ankstyvos būtų žylės, vistiek jas aplenkia pelėdos. Šie paukščiai yra patys ankstyviausi pavasario pranašai. Dauguma žmonių to nežino, nes naktį, per miegus, pelėdų pavasarinio šurmulio neišgirs. Pavasaris kelia iš žemiško sustingimo mišką ir vandenį, sušildo žemę, kelia žolę. Prasideda naujas gyvybės veiklos periodas. Pavasaris skatina ne tik žolę dygti, pumpurą — naujus lapus skleisti, bet judina ir žmogų. Ne vienas Naujųjų metų šventėje pasiryžime sukrusti naujaisiais, padaryti tai, kas liko neįgyvendinta pernai. Pavasaris yra pirmoji proga užsibrėžtųjų tikslų įgyvendinimui. Visa mūsų šalis ėmė alsuoti naujų permalūnų nuotaikomis. Kaip žemė nusimeta supurvinatą pernykštį sniegą, taip ir mes turime atsikratyti įsisenėjusių savo veiklos stereotipų, kliudančių persitvarkymo eigai. Partijos XXVII suvažiavimas ir TSKP CK sausio plenumas iškėlė mūsų visuomenei uždavinį — iš pagrindų atnaujinti visas šalies gyvenimo sritis, kuo plačiau atskleisti humanistinių mūsų santvarkos pobūdį ekonominiu, socialiniu ir doroviniu aspektais. Dešimtmečiais įpratęs gyventi ir dirbti neįaučiant rei-

kiamos atsakomybės už valstybinius interesus, persitvarkymo procesas tampa labai sudėtingas. Persitvarkyti reikia nuo savęs. Galva tegu lieka toje pačioje vietoje, bet mintys joje turi būti pergrupuotos, išrūšiuotos, o pasenusios — išmestos. Juk persitvarkymas — tai ne kabineto ar įstaigos apvalymas ar sutvarkymas, ne išorinis pastangų demonstravimas, slapta laukiant kol „visa tai“ praeis, o labai platus, tiesiog globalinis mąstymas, kada žmogus pamato valstybės interesus ne izoliuotai, o šiuolaikinio pasaulio fone. Idomu tai, kad persitvarkymo procesas ir reikšmė aiškiau suvokiama analizuojant jį ne nuo paprastų elementų, o priešingai — nuo aukščiausio tikslo, nuo visumos ir einant paprastesniųjų link, iki paties savęs. Tik žymiai plačiau ir sąmoningiau mąstydami, galime suprasti, ko reikalaujama iš kiekvieno dirbančiojo. Persitvarkymas būtinas, pribrendęs, be jo nėra kelio pirmyn. Tai parodė praeities patyrimas, kurį plenumas pavadino klaidomis, iš kurių reikia mokytis.

Teigiami poslinkiai juntami ir mūsų kolektyve. Naująjį sezoną sutinkame nusiteikę darbui. Pagal numatytą planą turime paruošti keletą naujų lankymo objektų, kurių neturėjome anksčiau. Parko darbuotojai įsijungia į ekologinio monitoringo programą. Tai irgi naujovė. Formuojasi naujas požiūris į pareigas, kurios mums patikėtos.

Bronius ŠABLEVICIUS

Ekspoziciją įkūrėme ir... pamiršome

Siaurinę Lūšių ežero pakrantę puošia keliolika šiuolaikinės medžio plastikos kūrinių. Tai — 1977 metų vasarą dvi savaites vykusio liaudies meistrų ir medžio drožėjų kūrybinio seminaro metu sukurta ir vėliau dar Antano Jakšto kūrinių pasipildžiusi monumentalų ažuolinių skulptūrų ekspozicija. Ji verta nacionalinio parko lankytojų dėmesio, nes medžio skulptūra šiuo metu Lietuvoje meniškai brandžiausia ir savičiausia liaudies kūrybos sritis.

Po kelių mėnesių švėsime Spalio revoliucijos 70-metį. Pats laikas geru žodžiu paminėti ekspoziciją kūrėjus meistrus, kūrybinio seminaro stovyklos organizatorius. Juk šios ekspozicijos sukūrimu buvo gražiai paminėtas Spalio revoliucijos 60-metis, vienas iš stogastulpių skirtas revoliucijos kovotojų atminimui. Aišku, menų kūriniams

būtina ne tik grožėtis, bet ir rūpintis. O pasirūpinti šiais kūriniams jau pats laikas. Praėjus dešimtmečiui po jų sukūrimo, jau matyti gresiančio praradimo žymės, — keleto stogastulpių apatinės dalys jau pradėjo trūnyti. Medis juk ne granitas, o Lietuva ne Karakumai, — lietingomis savaitėmis skulptūros įmirksa ir ilga po to negali atsikratyti pražūtingos joms drėgmės. Būtina jas kuo skubiau konservuoti vietose medienos trūnijimą stabdančiais tirpalais.

Dabar toks laikas, kai veiklos mūsų rankos daug daugiau gali negu protas spėja suvokti, apibendrinti. Tai negali nekelti pagrįsto nerimo. Būtina stabilėti ir susimąstyti, — o ką dar turime svarbaus padaryti, o nuo ko savo rankas reikėtų išsulaukyti. Kaip reikia rūpintis savo ir kitų rankomis sukurtais daiktais, mes galime pasimokyti iš sun-

Daugelio ignaliniečių (ir ne tik jų) atmintį dar gyvi išpūdziai, patirti nacionaliniame parke 1986 metų rugpjūčio mėnesį vykusios tarprajoninės Bitininko šventės metu. Bitininko šventė Striepiuose susilaukė plačių atgarsių ne tik respublikoje, bet ir už jos ribų. Jau nutarta ją bendromis Ignalinos agroprominio susivienijimo, rajono kultūros ir sporto komplekso tarybos ir LTSR nacionalinio parko direktijos jėgomis rengti kasmet, atgaivinant seniau rugpjū-

šia linkme jau nuveikta, bet dar daugiau būtų galima padaryti. Ir visų pirma reiktų prisiminti jau daugelyje respublikos vietų vėl vykstančią ilgiausios dienos šventę.

O atgaivinti ją, manau, tikrai verta. Sprendžiant iš tėvų pasakojimų, istorinių ir literatūrinių šaltinių liudijimų, tai buvo bene įspūdingiausia lietuvių liaudies šventė.

Profesorė Pranė Dundulienė rašo, kad ši šventė susiformavo jau IV—III tūkst. pr. m. e., kai

birželio pusėje. Latvijoje dar ne taip seniai ji vykdavo visą savaitę.

Prieš 15—20 metų tokios šventės vykdavo ir Ignalinos mieste, — prie Paplovinio ežero degdavo laužas, grojant liaudiškai muzikai šokdavo įvairaus amžiaus žmonės, skambėdavo liaudies dainos. Praėjusią vasarą ramos šventę, padedami Rokiškio folklorinio ansamblio, prie Sartų ežero ant Burbulio kalno jau atgaivino zarasiškiai. Tad mums belieka tik pasisemti iš kaimynų jos rengimo patirties.

O pagalbininkų šventės organizatoriams, manau, atsirastų, juk rajone sėkmingai gyvuoja Ignalinos kultūros namų folklorinis ansamblis, Beniūnų kaimo liaudies muzikos kapela, Grybėnų kultūros namų liaudies muzikos instrumentinis ansamblis, keletas senimo etnografinių ansamblių. Šventė būtų puiki proga jiems pasireikšti, duotų naują impulsą jų kūrybinei energijai. O ir iš kitur folkloriniai ansambliai tikriausiai mielai į tokią šventę atvyktų. Rengti tokias šventes, manau, padėtų ir komjaunimo rajono komitetas, juk pagaliau būtent jis ir turėtų imtis tokių jaunimą kūrybinę veiklon plačiai įtraukiančių švenčių organizavimo iniciatyvos. O kol kas girdėt, kad tai vienu, tai kitu ir mūsų rajone tokios šventės jau vyksta, bet dalyvauja jose, deja, tik jas organizuojantys iš Vilniaus ar Kauno atvykę folklorinių ansamblių dalyviai jų draugai bei pažįstami, negausus tų apylinkių kur jos vyksta, jaunimas.

Rasos, ilgiausios dienos, kupolių ar kaip kitaip ją ten pavadinsim, šventę galima būtų surengti kad ir ant Ledakalnio, kur, kaip rašė A. Gordeckis leidinio „Nuo Ledakalnio“ skyrelyje „Idomu žinoti“, vietinių žmonių liudijimu, seniau vykdavusios rasos ir kitos lietuvių liaudies šventės, pasak jo, gal net senasis kalvos pavadinimas Lada kalnis sietinas su deivės Lados vardu.

Olga JUKNEVIČIENĖ
Rajoninių kultūros namų
vyr. metodininkė

Liaudies tradicijos mūsų gyvenime

čio viduryje, baigus kopti medų, vykdavusią bitininkų šventę, vadintą bičiulių, bičkopių, medkopių, medynomis, meduote.

Jau keletą metų ignaliniečius džiugina ir atgaivintos nuo seno Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų Europos kraštų, vykdavusios žiemos išlydėjimo šventės. Senovėje šiose šventėse pagrindinis dėmesys buvo nukreiptas apeigoms, turėjusioms išvairyti žiemos demonus ir pažadinti iš miego šalčio sukaustytą žemę, suteikti jai derlingumo galios, kad būtų pajėgi gimdyti vaisius. Vėliau ši šventė, kaip ir daugelis kitų, giliai išsiskynusių lietuvių liaudies tradicijų, buvo sukrėščioninta, o pokario metais beveik užmiršta. Dabar vėl galime išvysti žiemos demono — Lašininio ir pavasario — Kanapinio tarpusavio kovą, kaukėms apsikarsčius linksmuolių išdaigas ir dar daugelį kitų pasilinksminimo, sporto ir žaidimo atrakcionų. T. y. senovinė žiemos išlydėjimo šventė ne tik atgaivinta, bet ir praturtinta naujomis, šiuolaikinę dvasią atitinkančiomis tradicijomis.

Šie pavyzdžiai rodo, kaip sėkmingai gali būti panaudotos daugelį amžių liaudyje gyvavusios šventės ar atskiri jų elementai, kuriant naujas socialistinės visuomenės tradicijas. Daug

mūsų protėviai pradėjo verstis žemdirbyste. Rašytiniai šaltiniai ją pirmą kartą mini XIV amžiuje. Nepaisant to, kad katalikų bažnyčia smarkiai persekiojo senovės lietuvių papročius, jie išsilaikė dar ir XIX amžiaus pradžioje. Senovėje rasos šventė, kupolinėmis vadinta ilgiausios dienos šventė buvo itin gyvybinga, katalikybės pridengta jonių vardu, ji kai kur išliko dar ir pirmaisiais XX a. dešimtmėčiais.

Rasos šventės apeigos buvo glaudžiai susijusios su agrariniais vaizdiniais. Lietuvoje ir Latvijoje, kaip ir daugumoje slavų tautų, per rasos šventę garbino gyvastingumo deivę Ladą, suasmenintą rasą, augaliją, įvairias derliaus dievybes, saulę ir ugnį. Ypač šventės metu buvo pagerbiama saulė. Jai buvo dėkoma už duotą šilumą, atgaivinusią ir padengusią žiedais ir vaisiais žemę. Švenčių išvakarėse merginos rinkdavo žolynus — eidavo kupoliauti (kupolėmis buvo vadinami žolynai, turintys gydomąją galią). Rasos šventė baigdavosi vakare prie laužo. Rašytiniai šaltiniai rodo, kad rasos šventės laužai buvo kūrenami ir kaimuose, ir miestuose. Buvo paprotys prie tokių laužų praleisti laiką iki pirmųjų gaidžių ar net saulės patekėjimo. Ši šventė vykdavo antroje

kiaus, bet pareigingus gyvenimus nugalėjusių tėvų, senelių.

Negi jau negalime suprasti, kiek šios skulptūros saugo žmogiškosios brangumos, kaip betarpiškai jos dera prie Lūšių pakrante nubanguojančių kalvelių, jas supančių pušaičių, beržyno, liepų. Jos jau tarsi jaujo ne tik į žvirgždėtą Aukštaitijos žemę, bet ir į mūsų sąmonę. Tapo ne tik neatskirama nacionalinio parko kraštovaizdžio, bet ir mūsų pasaulėjautos dalis.

Noriu priminti, kad šie stogastulpiai jau paimiti į kultūros pa-

minklų apskaitą, o artimiausiu metu bus įrašyti į Vyriausiosios enciklopedijų redakcijos spaudai ruošiamą Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų sąvado II tomo vardyną. Todėl jų priežiūra turės rūpėti ne tik paminklosaugininkams ir nacionalinio parko darbuotojams, bet ir žemės saugotojams, šiuo atveju Ignalinos žuvininkystės ūkiui. Aišku, sėkmingas šių kultūros paminklų saugojimas bus užtikrintas tik tuo atveju, jei jame dalyvaus ir juos lankanti visuomenė.

Kai kas, deja, net prieštarauja, kam čia, girdi, reikia tų senienų. O tūkstančiai turistų, ekskursantų iš visos šalies gėrisi šia ekspozicija, bylojančia apie mūsų ainių ir jų vaikų išradingumą, poetišką pasaulėjautą, fantaziją. Ir jų padėkos žodžiai būna skirti ne tik ekskursijų vadovams, bet ir šio krašto žmonėms — mylintiems, puosiantiems ir branginantiesiems savo kraštą.

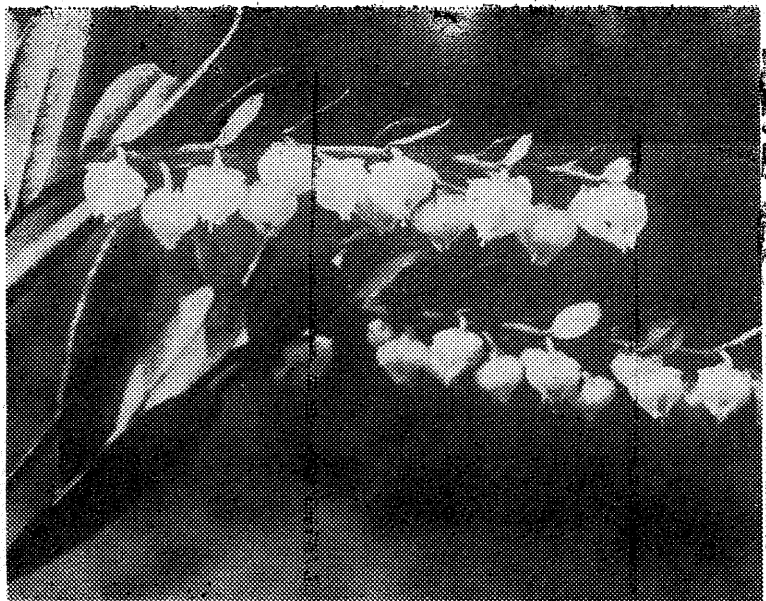
Elena ANDRASIONIENĖ
Rajono kultūros paminklų
apsaugos vyr. metodininkė

Kai pas mus buvo tundra

Archeologijos ir geografijos mokslų žiniomis paskutinytis ledynas dabartinėje Lietuvos teritorijoje ėmė tirpti prieš 14 tūkst. metų, o galutinai pasitraukė prieš 12–11 tūkst. metų. Dar kurį laiką čia plytėjo ledynų tirpimo sudaryti priededyniniai ežerai. Vanduo seko, pasirodė kalvotos reljefas. Nors klimatas buvo arktinis, ėmė plisti naujoji augmenija vietoj ankstesniosios, kurią ledynai buvo visiškai sunaikinę. Augalijos formavimosi procesas buvo sudėtingas, nes šiltesniųjų periodų klimatas kaitaliojosi su žymiais atšalimais. Taigi įvairios augalų rūšys migravo šiaurės kryptimi lėtai, priklausomai nuo galimybių įsitvirtinti naujose vietose. Atšilusius žemės plotus visur lydėjo augalai. Seklieji ežerai dėl eutrofizacijos procesų virto pelkėmis. Nuo ledynmečio epochos, žinoma, labai pasikeitė mūsų klimatas, pakito ir augalija, tačiau kai kurie jos atstovai sugebėjo išlikti iki mūsų dienų. Dalis jų išsišalė pelkėse — t. y. mažose poledynmečio epochos palikimo „salose“, daug kuo panašiose į tundras. Senovinės floros palikuonys vadinami reliktais (lotyniškai relictum reiškia liekaną). Aišku, tai menki buvusios augalijos likučiai, todėl daugelis reliktinių augalų yra reti arba apyreičiai. Nacionaliniame parke tokių senovinių palikuonių surasta daugiau kaip 20 rūšių.

Vienas įdomesnių reliktinių augalų — beržas keružis, medis — krūmelis, vos aukštesnis už mėlynių uogienojus.

Pelkėse auga ir kita retenybė — laplandiškis karklas arba gluosnis. Abiems šiems tundros atstovykloms — apie 12 tūkst. metų. Nuo jų peatsilieka durpinis bereinis, krūmokšnis, aukščių lygus girtuoklių (vaivory) krūmeliams. Parke jie turi po vieną augimvietę. Bereinyje pasireiškia gana įdomių savybių: būdamas šiaurietiu, jis nenumeta lapų. Per žiemos šalčius veikliosios augalo medžiagos iš lapų suteka į šaknis, todėl jie tampa pilki, sukietėja, lyg negyvi, už-

tat nebijo nušalimo. Pavasarį bereinis atgyja, prisisodrina šviežios žolumos. Jis yra vienas iš retesniųjų augalų miško raištuose. Kiminių sluoksnių pelkėje per vasarą lieka šaltas, todėl jame augalų šaknys randa šiaurietiškas sąlygas.

Parke tebeauga keletas viksvų ir plūdžių rūšių, išlikusių nuo poledynmečio epochos, o ežeruose dar galima rasti paprastąją plunksnalapę. Ji viena iš pirmųjų apsigyveno naujuose ežeruose. Gal nedaugelis žino, kad ir ežerinė lobelija, kuri nacionalinis parkas turėtų labai didžiulius, yra viena iš anksčiausiai ežeruose pasirodžusių augalų. Lobelija rasta trijuose Labanoro girios ežeruose. Išlikusių tūkstantmečių bėgsma, lobelija traukiasi iš mūsų bežiūrint. Dar neseniai ji augo Girutiškio ežere, o Keročio ežere bebaigia savo egzistenciją paskutinieji augalo egzemplioriai. Ežeruose išliko dabar taip pat retas didysis plukenis, o kranuose — šakotoji ratalnytė. Šie augalai išsikūrė vėliau negu beržas keružis, tačiau ir jie turi 10–9 tūkst. metų istoriją.

Vėliau klimatas dar labiau keitėsi — mažėjo kritulių, sausėjo dirvožemiai, kilo temperatūra, ir dabartiniuose respublikos plotuose įsigalėjo miškai su savo augmenija. Iš šio laikotarpio parke tebeturime tris retuosius augalus: šiaurinę linėją, juodąntę kulkšnę ir penkialapį dobilą. Šiaurinė linėja parko mi-

kuose jaučiasi puikiai, ypač rezervatiniame miške. Vaišniūnų girininkijoje yra plotas, kuriam žydinti linėja net iš tolo skleidžia savitą, labai malonų žiedų kvapą ir baltai nudažo samanų patiesalus. O penkialapis dobilas yra ne šiaurės, o... pietų reliktas. Tai ne tundrų, o kažkada buvusių stepių augalijos palikimas. Pietų Lietuvoje jo daugiausia, o Ažvinių girioje jo augimvietė yra toliausiai į šiaurę nutolusi nuo pagrindinio arealo ribos. Gaila, šis dobilas pas mus ėmęs degraduoti. Žymiai jaunesni, bet vis dėlto prieš 4 tūkst. metų į mūsų kraštą atkeliavo rūteniai, meškinis česnakas, daug viksvų rūšių, žirniašapis vikis ir kiti. Jie dabar retai matomi, arba auga „plantacijomis“, tačiau tam tikrose vietose. Pvz., rūtenių gausu tik prie Tauragnų ežero. Poledynmečio floros palikuonys yra ir keletas rūšių kriaušapių, be to, spanguolės, gailiai ir kiti pelkių augalai.

Reliktiniai augalai svarbūs mokslui. Jie teikia žinių apie praeities augaliją, dabartinių atskirų rūšių arealus priešistorinėje praeityje. Labai vertingos augalų liekanos ir ypač žiedadulkės, užkonservuotos įvalaus gylio pelkių durpiniuose sluoksniuose.

Bronius SABLEVIČIUS

Jaunesnysis mokslinis bendradarbis

Nuotraukose: beržas keružis (apačioje) ir durpyninis bereinis.

Petras PANAVAS

AUKŠTAITIJA

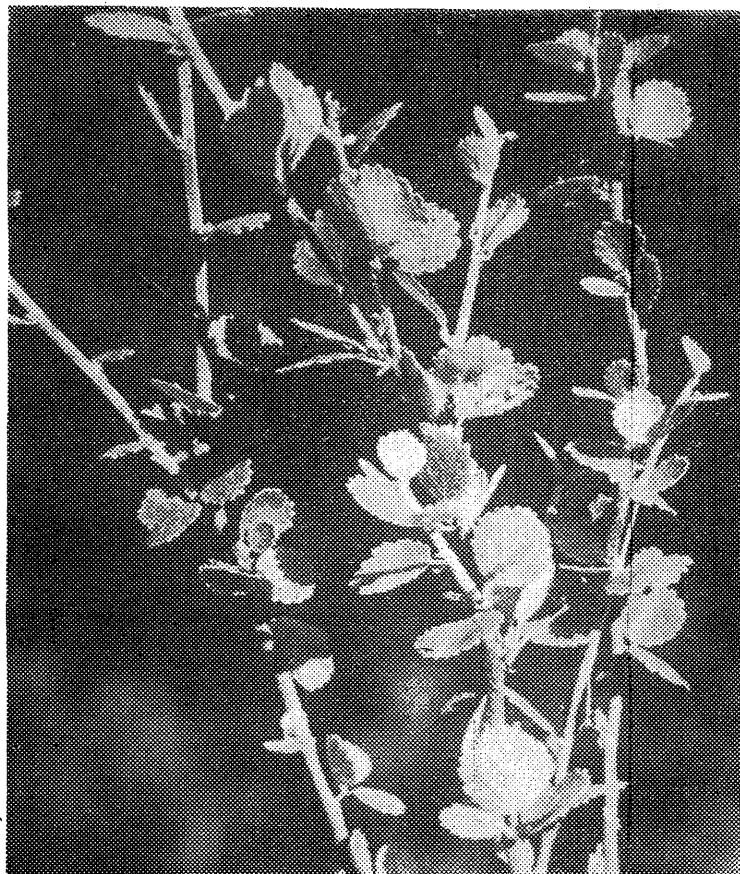
Silų mėlynumas. Tik čia toks silų mėlynumas.
Ir niekas nevaikšto. Ir niekas netrukdo tylėti.
O kelias — toks baltas, toks gelsvas — kalvelę basom apibėga.
O paukštis — toks mažas, toks margas — kažką lyg apmąsto, lyg miega.

Tegu sau pamiega. Tegu sau pamąsto iš tyko.
O pušys — tarytum sekmadienį taip sustatytos.
O mėlynį dangų — vainikais žaliais apkalšyti.
Be debesio balto, be debesio pilko nuo ryto.

Nuo ryto lig ryto pasaulis — lyg melsvas laukimas.
Nuo ryto lig ryto — beržų, melsvo galio augimas.
Nuo ryto lig ryto — per smėlį, tai gelsvą, tai melsvą bridimas.
Nuo ryto lig ryto — nesurastas dar atradimas — —

Nekaltinkit, žmonės, poetų už mėlyną spalvą.
Įkopskite, žmonės, be žodžių į mėlyną kalvą.
Pažvelkit į tolį. Ukojū ar ilgy apvirtusį žydą pasaulį išvysit —
Ir tartum iš laiko į laiką atvyksit.

Tik nežinosite, ar pasiskubint, ar pasivėlinot
Į pašilį šitą, į šitą galulaukį mėlyną.
Tik tūkstantį metų klausykite nuo ryto lig ryto,
Ką paukštis svajoja, kaip samanos auga,
Iš tyko, iš tyko — — —

Kooperacijos forma — bičiulystė

Pirmoji sodybinė bitininkystė, kuri dar atmenama mūsų senelių, tai bitininkystė blukiniuose arba kaladiniuose aviluose. Toji kaladinė bitininkystė, reikia pasakyti, sekėsi gerai. Kaip rašė J. Seidlickas laikraštyje „Sodyba“, ūkininkas laikydavo po 10–20 šeimų ir gaudavo medaus iš menkiausio avilio 8 kg, o iš stambesnio — po 25 kg. Taip pat gaudavo ir nemažai vaško. Kad visai kai kuriais metais nieko nebūtų gavę, nėra niekur pasakytą. Medų, vašką ir iš medaus padarytą gėrimą midų siųsdavo į Rusijos miestus. Tokį sėkmingą bitininkystės vystymąsi Lietuvoje, matyt, lėmė ne tik palankios gamtinės sąlygos, bet ir jos gyvavimo forma, — ji plito (nieko nežinant apie kooperaciją) kooperatiškuoju būdu.

Bitininkų kooperacijos formos Lietuvoje buvo dvejopos, tačiau abiejų vadintos bičiulystė. Bičiulystei geriausios sąlygos buvo bičių skolinimas ir pusininkavimas.

Skolinimas buvo toks: bičių laikytojas, bitininkas, pastebėjęs, kad artimas ar tolimas kaimynas yra teisingas žmogus, pasiūlydavo jam skolinti bites ir sutikdavo būti artimiausiu draugu, t. y. bičiuliu. Bites buvo duodamos bičiuliui be jokio mokesčio laikyti iki 3 metų ir laukti iš jų spiečių. Pirmasis spiečius priklausė bičių skolintojui, antrasis — savininkui. Jei kartais būdavo tretysis, tai jį leisdavo į spietaujančių avilų. Bites buvo laikomos pas bičiulį, kol tasai įsigydavo 3–4 šeimynas. Tarp jų būdavo bendri pasi-

tarimai. Bičiulis bičių savininkas suteikdavo patarimų savo jaunam, mažai prityrusiam bičiuliui apie bites. Bendrai pasitarę, jie skolindavo bites trečiam bičiuliui ir taip toliau.

Antrasis bičiulystės būdų — pusininkavimas buvo panašus į Pelną — spiečius ir medų, taip damas gausų bityną, radęs tinkamą žmogų ir vietą bitynui, pasiūlydavo jam kelias šeimynas. Pelną — spiečius ir medų taip pat ir nuostolius dalinosi pusiau. Be to, ir aviliai buvo gaminami bendrai. Bitynui prasiplėtus, jie pasirinkdavo tolimesnį bičiulį ir t. t.

Bičiulystės pamatas buvo tvirtas ir lyg koks įstatymas neturėjo būti laužomas. Bičiuliai turėjo visuose nelaiminguose atsitikimuose viens kitam padėti. Neatlikdavo jokių vėšų bei puotų, nepakvietę bičiulio, o pirmasis neturėjo atsisakyti, jei nebuvo svarbių priežasčių atsisakyti. Vardas „bičiulis“ buvo svarbus. Bičiulystė buvo laikoma šventu dalyku. Paprastai ji tęsdavosi iki vieno bičiulio miries. Bičiuliai vieni kitiems neturėdavo teisės nusižengti nei darbais, nei mintimis, tikėdami, kad bitės jų neruoširdumą išduosiančios. Esant nuosirdiems bičiulių santykiams, bitės būdavo darbsčios, klestinčios, priešingu atveju — nykstančios.

Bičiuliai griežtai laikydavosi pagarbaus elgesio ne tik tarp savo santykiuose, bet ir bendraudami su bitėmis ar jas minėdami. Apie mirusias bites nevalia buvo sakyti, kad išdvėsė, reikėjo sakyti išmirė. Mirusią bitę užkasdavo į žemę. Bičių bendriją pagarbiai nuo seno vadino šeimynėle. Bičių motina pagarbiai buvo vadinama „bitinėliu“. Buvo tikima, kad nepagarbiai kalbant apie bites galinti ištikti nelaimę. Kai kur dar XX a. pradžioje buvo išlikęs paprotys prie bičių vyrams nusiimti kepure, kitaip tariant, atiduoti joms pagarbą. Mirus bitininkui, apie tai pranešdavo bitėms. Vestuvėse, krikštynose šeimnininkas, atėjęs prie avilio, kviesdavo į vaišes bites, sakydamas: „bitelės, bitelės, prašom į vestuves“. Pranešdavo bitėms ir apie namus ištikusią nelaimę.

Bičių šeimynų skaičius į 19 a. pabaigą, atsiradus Levickio ir Berlepšo aviliams, Lietuvoje padidėjo, nes tokiuose aviluose sekėsi geriau darbuotis ir galėjo veisti, kiek panorėjus. Iš labai skubaus veisimo blogesniais metais kai kurie smarkesni bitininkai priėjo prie galutinio bityno išnykimo. Šaltensio kraujo žmonėms, kurie neskubino taip greit po 2–3 spiečius iš avilio

daryti, bet tik po vieną, sekėsi geriau. Lietuviškų vadovėlių nebuvo. Pasiskaitę iš kitų kalbų vadovėlių, pradėjo suprasti apie bičių motinos galimybę dėti kiaušinėlius, bet senu įpratimu vadindavo ją bitinėliu. Pradėjo daryti dirbtinus spiečius, kurie ne visuomet pasisekdavo. Atsirado ir tokių, kurie penėdavo bites pavasarį medumi, pridėdami spirito (degtinės), kai kas dėjo įvairių vaistų. Taip dirbant, jų bitės tartum stiprėjo ir prinešdavo daug medaus. Buvo ir nusiskundimų, kad kaimynas savo bitėmis užleidęs kito bites, kurias išpjovusios. Tas atsitikdavo savaime, nes bitės, papenėtos spiritu, esti smarkesnės, visuomet užpuola silpnesnes ir pasinaudoja vagyste. Tuo naudodamiesi, blogos valios žmonės pradėjo viens kitam keršyti: išnaikinti spiritu bites. Ypatingai tiems, kurie turėjo silpnas šeimynas.

Baigiantis 19 a., kai kurie bitininkai pradėjo skaityti vadovėlius, pradėjo vadinti bitinėlių motiną. Bet dauguma vadovėliais netikėjo, rėminių avilių sistemą neigė ir liko prie senos

nuomonės. Kartu ir bičiulystė Lietuvoje pradėjo žlugti. Nebe galėjo būti dviejų skirtingų nuomonių: blukininkų ir rėmininkų. Rėmininkai atsisakė nuo bičiulystės su blukininkais ir pradėjo veikti atskirai, kai kur užvesdami gan gausius bitynus. Blukininkai dar stengėsi palaikyti senovišką bičiulystę, bet jau nebuvo panašaus draugiškumo. Pradėjo skaityti esamus vadovėlius ir naujų blukių nebedirbti. Pradėjo daugiau rasti rėminių Levickio ir Berlepšo avilių.

Senųjų bitininkų atkaklumas, jų ilgametė bičiuliškų tarpusavio santykių patirtis, pelnyta pagalba bitėms — puikus pavyzdys ir gera mokykla dabartiniams bitininkams. Taip pat reiktų neužmiršti skaudžių bitininkystės Lietuvoje pamokų ir stengtis laikyti tik stiprias šeimynas, nesistengiant užveisti per didelį jų skaičiaus, susilpinančio likusias šeimynas. Senųjų laikų bitininkų ištikinimas, kad bitės gerai seksis tik esant geriems, bičiuliškiems bitininkų tarpusavio santykiams, lieka mums kaip niekada savo tiesos neprarandantis priesakas.

Algimantas SIMKŪNAS

Senovinės bitininkystės muziejaus vedėjas